

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

В І Д Г У К

офіційного опонента **НОСІКА Володимира Васильовича**, доктора юридичних наук, професора, член-кореспондента НАПрН України на дисертаційну роботу **БОСНЮК Юлії Павлівни «Правове регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Обсяг – 263 с.

Виконана на кафедрі цивільно-правових дисциплін Волинського національного університету імені Лесі Українки кандидатська дисертація Ю. П. Боснюк за обраною темою є актуальною, про що авторка переконливо доводить у вступній частині свого наукового дослідження. У роботі дисертантка акцентує увагу на тому, що унаслідок тривалої дії глобалізаційних тенденцій, активізації міжнародної торгівлі, пришвидшення міграції, прогресування кліматичних змін в Україні фіксується стабільне збільшення фітосанітарних ризиків: поширення небезпечних шкідливих організмів, інтродукція нових видів шкідників, виснаження ґрунтових ресурсів тощо. Незважаючи на активну трансформацію відповідно до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, фітосанітарне законодавство України не забезпечує належну ефективність регулювання виробничих відносин, адже втрати урожаю внаслідок негативних фітосанітарних впливів зростають, а активізація переважно хімічної боротьби з цим явищем провокує подальше забруднення довкілля.

Актуальність проблем формування дієвого фітосанітарного законодавства, переконує здобувачка, лише набирає обертів, оскільки нові екологізаційні цілі, які проголошує ЄС у своєму політико-правовому курсі Green Deal, вказують на чергову перспективу реформування фітосанітарних правил.

Виходячи з цих та інших аргументів, дисертантка вважає, що у таких умовах Україні надзвичайно важливо визначити реальний стан свого фітосанітарного законодавства, його проблемні та позитивні ознаки, виявити оптимальні шляхи удосконалення правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві, сформульованих з урахуванням особливостей еволюції та сучасного стану вітчизняного законодавства, євроінтеграційних та інших міжнародно-правових зобов'язань України, потреби гарантування продовольчої безпеки, захисту інтересів сільськогосподарських товаровиробників, а також іноземного досвіду регулювання відповідних відносин.

Дисертантка наполягає, що в Україні назріла потреба у визначенні ключових правових дефініцій; дослідженні еволюції законодавчих і доктринальних засад здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві; розкритті основних методологічних засад правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; характеристиці особливостей системи управлінських, контролюючих та сервісних державних органів у сфері забезпечення застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; виявленні характерних ознак державної підтримки у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; розкритті специфіки приватно-правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; визначенні правових особливостей використання хімічних фітосанітарних заходів у сільському господарстві; характеристиці законодавчого забезпечення фітосанітарних заходів біотехнологічної природи; виявленні специфіки правового регулювання біологічних фітосанітарних заходів.

Погоджуючись з наведеними дисертанткою аргументами актуалізації теми дослідження, варто зазначити, що вітчизняна юридична доктрина демонструє три основні підходи до розуміння правової природи фітосанітарних норм: аграрно-правовий, еколого-правовий та комплексний. При цьому, відповідні підходи не є однотайними: в середині вони також диференціюються. На думку дисертантки, найбільш вдалим рішенням можна визнати підхід до визначення природи фітосанітарних правовідносин з позиції їх комплексності. Ураховуючи позитивну

тенденцію до проникнення екологічних норм в усі галузі вітчизняного права, прогнозується поява деяких симбіотичних правових утворень, що краще та більш повноцінно відображатимуть потреби майбутніх суспільних відносин. Зокрема, все частіше в юридичній літературі обговорюється утворення у майбутньому якісно нового «агроекологічного права».

Дисертантка, зокрема, обстоює думку про те, що поділ аграрного права на агроекологічне та агровиробниче несе в собі потенційну загрозу. Однак через це відмовлятися повністю від ідеї агроекологічного права, на її погляд, передчасно.

Зокрема, авторка бачить агроекологічне право не частиною сучасного аграрного права, а наступною стадією його еволюційної трансформації. Вважає, що таке концептуальне бачення майбутньої еволюції законодавства у сфері сільськогосподарської діяльності цілком відповідає сучасним світовим тенденціям та глобальним потребам людства. Зокрема, такі тенденції проявляються передусім у відносинах безпосередньо виробничих, які регулюють питання захисту рослин від шкідливих організмів.

У зв'язку з цим, дисертантка наголошує на ідеальній агроекологічній юридичній природі відносин застосування фітосанітарних заходів у рослинництві. Здобувачка сміливо та аргументовано стверджує, що перспективою розвитку фітосанітарного законодавства має бути утворення монолітного фітосанітарного права як частини агроекологічного права (с. 67).

Виходячи з цього та іншого, рецензовану роботу можна розцінювати як системне і поглиблене наукове дослідження актуальних проблем щодо правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві України.

Компаративний аналіз змісту, структури, висновків і рекомендацій рецензованої роботи з монографіями, а також докторськими та кандидатськими дисертаціями за темою цього дисертаційного дослідження таких українських вчених, як А.П. Гетьман, О.Г. Бондар, С.І Бугера, І. В. Гиренко, Х. А. Григор'єва, А. В. Духневич, Н. В. Карпінська, Т.О. Коваленко, Т.В. Курман, В. В. Курзова, В. В. Носік, Т. В. Курман, К. Б. Сакаджи, В. І. Семчик, А. К. Соколова, А. М.

Статівка, Л. І. Полюхович, Е. Є. Туліна, М.М. Чабаненко та інших вчених-правознавців показує, що рецензована робота містить результати власних наукових пошуків авторки, а проаналізовані наукові ідеї, положення, результати і тексти інших авторів мають посилання на використані наукові джерела.

З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності у повному обсязі. Дисертаційне дослідження Ю. П. Боснюк містить посилання на згадані у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано повну й достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методики досліджень.

Отже, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного здобувачкою дослідження.

Робота є авторською науковою працею у науці аграрного та екологічного права України, в якій уперше досліджено теоретико-правові і практичні питання правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України, на підставі чого обґрунтовано нові наукові положення і практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення правових положень вітчизняного законодавства.

Притаманний рецензованій роботі ступінь обґрунтованості і зроблених авторкою дисертації наукових положень, теоретичних висновків і практичних рекомендацій досягнутий шляхом обрання дисертанткою відповідних загальних і спеціальних методів наукового дослідження правового регулювання фітосанітарних заходів, опрацювання вітчизняної і зарубіжної монографічної та іншої літератури за темою дослідження, науково-теоретичного аналізу та інших нормативних джерел (Міжнародна конвенція про захист рослин від 06.12.1951, до якої Україна приєдналася у 2006 році; Угода СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, яка набула чинності 01.01.1995; Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні

заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, впровадженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016; законодавство України, норми якого врегульовують суспільні аграрні відносини у сфері державної підтримки сільського господарства) і тому винесені на захист висновки, положення і рекомендації дисертаційної роботи можна вважати науково доведеними.

Достовірність сформульованих у дисертації положень зумовлена поставленою метою, визначеними завданнями наукового пошуку, прийнятним для такого дослідження планом роботи, яким охоплено основні аспекти наукової проблеми: теоретико-методологічні та правові засади фітосанітарної безпеки України, інституційно-функціональні особливості застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві, правова специфіка окремих видів фітосанітарних заходів у сільському господарстві.

Аналіз структури, змісту та наукових результатів рецензованої роботи показує, що визначені відповідно до мети завдання дослідження, дисертантка в цілому вирішила і на цій основі сформулювала власні наукові висновки та практичні рекомендації з досліджуваних питань, які вперше виносяться на захист, а також удосконалюють наявні юридичні конструкції, поняття і категорії та розвивають раніше зроблені у сфері регулювання суспільних відносин щодо застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві теоретичні висновки і практичні рекомендації з питань теми дисертації.

Дисертаційну роботу Ю. П. Боснюк у межах поставленої мети та завдань за обраною темою можна розглядати як самостійне, комплексне, наукове дослідження, проведене з доктринальних позицій аграрного права України, у якому шляхом формулювання нових та вдосконалення існуючих правових конструкцій, понять та категорій одержані нові теоретичні і практичні результати, які в сукупності є суттєвими для вдосконалення чинного законодавства України з питань здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві; розвивають

розуміння особливостей становлення та шляхи вдосконалення системи нових сервісно-інспекційних державних органів у сфері забезпечення застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві, що поєднують контролюючі повноваження із обслуговуючими; обґрунтовують основні фактори, що зумовлюють потребу в спеціальній державній підтримці фітосанітарних заходів; дозволяють вирішувати практичні питання щодо оптимальних правових шляхів розвитку окремих видів фітосанітарних заходів у сільському господарстві (хімічний, біотехнологічний, біологічний); дозволяють вирішувати інші питання щодо адаптації та синхронізації національного законодавства із вимогами та стандартами ЄС у сфері відповідних правовідносин.

Наукова новизна поданої до захисту роботи обумовлена тим, що вперше в сучасній юридичній науці України здійснена спроба комплексної науково-практичної розробки питань правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві України. У результаті проведеного дослідження сформульовано теоретичні та практичні висновки, спрямовані на вдосконалення правових положень вітчизняного законодавства, які винесені на захист.

Серед найбільш вагомих результатів, що визначають наукову новизну проведеного дисертаційного дослідження, можна відзначити такі: визначено та охарактеризовано етапи еволюційного становлення фітосанітарного законодавства України; обґрунтовано найбільш оптимальні методологічні засади правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві; визначено етапи розвитку вітчизняного законодавства, що забезпечує державну підтримку здійснення фітосанітарних заходів; обґрунтовано систему комплексної державної підтримки виробників, які прагнуть сертифікуватися за приватними стандартами; на основі аналізу іноземного правового досвіду сформульовано комплексний підхід до поступового зниження хімізації сільського господарства; аргументовано, що подальше удосконалення фітосанітарного законодавства України залежить не від формальних змін (трансформація в моноопорну структуру), а від обраного змістовного наповнення оновлених законодавчих положень; доведено, що конкретний прояв концепція

інтегрованого захисту має знайти у закріпленні комплексу правових механізмів та вимог.

Значний науковий інтерес для теорії аграрного права мають авторська спроба означити та сформулювати категорію «фітосанітарна безпека», відштовхуючись від поняття національної безпеки України, під якою розуміється «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз». Здійснено спробу сформулювати спеціальну дефініцію. Так, під фітосанітарною безпекою в дисертації запропоновано розуміти захищеність національних інтересів України у сфері захисту рослин, оптимізації рослинництва, підвищення родючих властивостей ґрунтів, що характеризується встановленням економічно та екологічно збалансованого поширення шкідливих організмів, сталим відновленням родючості ґрунтового покриву та безпечністю сільськогосподарської продукції для людини (с. 43).

Варто погодитися з висновком дисертантки про те, що під час комплексного аналізу правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сучасному рослинництві неможливо оминати увагою питання приватного регулювання цих відносин. Стрімке масштабування приватних стандартів (найбільш відомим та впливовим у сфері сільськогосподарської продукції визнано приватні стандарти Global GAP) у світі створило складну правову проблему, приватна стандартизація стала наріжним каменем багатьох дискусій на світовій арені, зокрема, на платформах СОТ.

Дисертантка переконує, що поширення приватної стандартизації як ефективного регулятора фітосанітарних заходів стане майбутніми реаліями України, і вітчизняне законодавство, бізнес та суспільство мають бути готовими до таких змін. Отож варто відкинути розмови про легітимність приватних стандартів і замінити їх на обговорення вирішення проблем у цій сфері.

А відтак, заслуговують підтримки запропонована в роботі система комплексної державної підтримки виробників, які прагнуть просуватися на експорт та сертифікуватися за приватними стандартами, що має включати п'ять

напрямів: фінансова підтримка (зокрема, надання цільових кредитів); сервісна підтримка; інформаційно-консультаційна підтримка (інформаційна та просвітницька робота, поширення актуальної та доступної інформації, створення зручних інформаційних порталів тощо); кадрова підтримка (актуалізація фахової освіти спеціалістів зі здійснення фітосанітарних заходів); підтримка кооперації виробників (с. 142).

Важливим доробком у розвитку державної політики з приводу удосконалення правового регулювання використання хімічних фітосанітарних заходів можна вважати виокремлення трьох ключових підходів у відповідному напрямку: *інформаційно-превентивний підхід*, який полягає в розгортанні масштабної інформаційно-просвітницької кампанії щодо важливості зменшення хімічного навантаження на навколишнє природне середовище; *економіко-стимулюючий підхід*, основна сутність якого полягає у формуванні таких законодавчих механізмів, які б стимулювали виробників сільськогосподарської продукції зменшувати використання небезпечних речовин та застосовувати більш безпечні препарати: часткова компенсація вартості препаратів, підвищення розміру штрафних санкцій за порушення, запровадження податку на пестициди; *адміністративно-обмежувачий підхід*, який заключається в посиленні імперативного втручання держави у сферу використання хімічних фітосанітарних засобів та формування різного ступеня обмежень та заборон: часткові сільськогосподарські обмеження, часткові екологічні обмеження, радикальні обмеження (с. 162).

Заслуговують підтримки висновки дисертаційної роботи про те, що в пошуках ефективної альтернативи хімічному навантаженню на довкілля, Україна поступово просувається у напрямі лібералізації вимог щодо використання та обігу ГМ-рослин, що означає у перспективі підвищення актуальності біотехнологічних фітосанітарних заходів. Однак, при цьому сучасний стан законодавства дисертантка обґрунтовано характеризує як недостатньо підготовлений до відповідного просування: правові норми здебільшого загальні; неналежно впроваджений ключовий принцип перестороги; відсутні механізми забезпечення

традиційного та органічного сільського господарства від можливого негативного впливу ГМ-рослин; передбачення лише двох основних механізмів контролю над генетично модифікованими організмами та продукцією з їх вмістом (державна реєстрація та маркування) (с. 207).

Не залишені поза увагою також і вади законодавчого забезпечення використання біологічних фітосанітарних заходів. Перспективною видається пропозиція дисертантки, яка винесена на захист, щодо двох оптимальних шляхів подальшого удосконалення фітосанітарного законодавства у напрямі розвитку практичного використання біометоду в сільському господарстві України: подальша еволюція законодавчого забезпечення органічного виробництва (розробка спеціального механізму державної компенсації придбання біопрепаратів); оновлення правового регулювання спеціальних сировинних зон. Доцільність відновлення правового режиму спеціальних сировинних зон аргументовано ефективністю поширення біологічних фітосанітарних заходів на більші території, продукування більшої кількості екологічно безпечної сільськогосподарської продукції (с. 208).

Дисертантка в результаті дослідження специфіки окремих видів фітосанітарних заходів пропонує до обговорення сформульований у дисертаційному дослідженні комплекс правових механізмів та вимог для втілення концепції інтегрованого захисту рослин, яка полягає у формуванні оптимального набору фітосанітарних заходів з метою збільшення ефективності та зменшення негативного впливу на довкілля та людину, а саме: обов'язкова та регулярна агрохімічна паспортизація сільськогосподарських земель; використання «шлюзового принципу» під час здійснення фітосанітарних заходів: у першу чергу, застосовуються усі можливі агротехнічні, механічні, біологічні заходи, а після вичерпання їх можливостей, у другу чергу, застосовуються хімічні, радіаційні та інші агресивні різновиди фітосанітарних заходів; використання селекційних біотехнологічних фітосанітарних заходів на постійній основі, а застосування генетичних біотехнологічних прийомів – лише за умови реалізації принципу перестороги.

Наведений вище перелік позитивних сторін дисертаційної роботи не вичерпує всіх наукових положень, висновків, рекомендацій, що визначають новизну рецензованого дисертаційного дослідження, яке має важливе соціально-правове значення та є важливим для таких наукових потреб: ґрунтовне та систематичне доопрацювання законодавства України щодо фітосанітарної безпеки рослинництва з метою остаточної імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; забезпечення механізму ефективної реалізації норм екологічного характеру на практиці при застосуванні оптимального набору фітосанітарних заходів; розробки відповідно до міжнародних стандартів та цілей сталого розвитку вітчизняних науково-теоретичних аспектів подальшого впровадження концепції інтегрованого захисту рослин у сфері фітосанітарних заходів.

За умови утвердження в науці аграрного права й запровадження у практику законотворчості та правозастосування висновків, положень та практичних рекомендацій цієї роботи, в Україні можуть відбутися позитивні зміни у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві, в тому числі, і відповідно до вимог ЄС, що без сумніву буде неабияк сприяти підвищенню експортної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції нашої держави.

Положення і висновки рецензованої дисертації мають значення для подальшого розвитку теорії аграрного та екологічного права в Україні. Практичне значення висновків дисертації Ю. П. Боснюк полягає у можливості їх використання у науково-дослідній роботі; правотворчому процесі, зокрема, в реалізації Стратегії (основних засад) державної екологічної політики на період до 2030 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; правозастосуванні – в роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування та судової влади;

навчальному процесі, зокрема, при викладанні навчальних дисциплін «Аграрне право», «Екологічне право», підготовці відповідних спецкурсів, підручників та навчальних посібників.

Результати дисертації пройшли апробацію і доповідалися на 9 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Основні теоретичні та практичні висновки, положення і пропозиції дисертаційного дослідження викладені в 13 наукових працях, з них 3 наукові статті опубліковано в фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, 1 наукова стаття, опублікована в зарубіжному періодичному виданні, та 9 тез доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Дисертація Ю. П. Боснюк за змістом і оформленням відповідає вимогам, що ставляться до такого роду робіт. Структура дисертації є прийнятною для вирішення поставлених автором роботи завдань наукового дослідження.

Автореферат дисертації і публікації автора з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ю. П. Боснюк, варто зауважити, що окремі положення, висновки, рекомендації цієї наукової праці не сприймаються однозначно так, як вважає авторка, оскільки мають дискусійний характер або ж потребують додаткової наукової аргументації автором рецензованої роботи.

Дисертантка, надаючи визначення правовому поняттю «фітосанітарний ризик», звертає увагу на те, що фітосанітарні ризики не можуть бути ідентифіковані виключно як екологічні, оскільки значну їх складову представляє вирахування можливих економічних збитків, спрямованих на усунення потенційної шкоди (с. 38). Варто було б запропонувати критерії визначення економічних наслідків внесення того чи іншого організму до переліку шкідливих на території України за результатами проведення аналізу фітосанітарного ризику.

У дисертації авторка висловлює думку про те, що методологічною основою правового регулювання фітосанітарних заходів має бути, в тому числі, збереження національного правового суверенітету України в умовах міжнародно-

правових процесів (с. 79). Погоджуючись з таким твердженням, слід зауважити, що у дисертації доцільно було більш детально зупинитися та окреслити саме національні пріоритети, які слід враховувати державі під час визначення та реалізації нормотворчої функції у сфері застосування фітосанітарних заходів.

У другому розділі роботи вибудована чітка періодизація еволюції законодавчого регулювання державної підтримки у сфері застосування фітосанітарних заходів в Україні. Дисертантка слушно зауважує на різючій спадній тенденції, не зважаючи на активну трансформацію фітосанітарного законодавства, інтеграційні процеси, посилення фітосанітарних ризиків тощо (с. 127). Розвиваючи такі напрацювання, слід би наголосити та запропонувати систему ефективних регулятивних механізмів на основі вже отриманого державою досвіду за роки незалежності у сфері підтримки застосування фітосанітарних заходів в Україні: протекційний механізм, компенсаційний механізм, відсутність спеціальної державної підтримки тощо.

Одним із висновків дисертації є критичне осмислення та пропозиція щодо перспективного впровадження в Україні податку на пестициди, чому, як зазначає авторка, має передувати ретельна підготовка із урахуванням особливостей зарубіжного досвіду, а саме: податок на пестициди – не автономний захід, а частина цілої системи державних заходів, спрямованих на зменшення використання пестицидів; тривалий період законодавчого регулювання на основі постійного моніторингу його ефективності; покладення фінансового навантаження на державу, а не на бізнес (усі витрати на оподаткування компенсуються державою за рахунок інших механізмів підтримки) (с. 163). Все ж непереконливою чи не до кінця обґрунтованою є ідея доцільності впровадження такого виду платежу саме в Україні з огляду на низьку ефективність податку на пестициди, додаткове навантаження на сільгоспвиробника, а також реальний стан суспільних відносин у даній сфері. Нерозкритими залишилися і оптимальна законодавча модель впровадження податку на пестициди.

На с. 207 здобувачка робить висновок про те, що Україна поступово просувається у напрямі лібералізації вимог щодо використання та обігу ГМ-

рослин, що означає у перспективі підвищення актуальності біотехнологічних фітосанітарних заходів. Однак при цьому сучасний стан законодавства характеризує як недостатньо підготовлений до відповідного просування: правові норми здебільшого загальні; неналежно впроваджений ключовий принцип перестороги; відсутні механізми убезпечення традиційного та органічного сільського господарства від можливого негативного впливу ГМ-рослин; передбачення лише двох основних механізмів контролю над генетично модифікованими організмами та продукцією з їх вмістом (державна реєстрація та маркування). Одночасно, в роботі слушно зауважено, що нині має місце конфлікт між двома різними підходами до міжнародно-правового регулювання ГМО: з одного боку, практика розвитку виробництва ГМО в США і Канаді, заснована на наукових дослідженнях та оцінці ризиків; з іншого боку – бачення даної проблеми в ЄС, засноване на крайній обережності використання ГМО, а також виражене в обов'язковому маркуванні цих продуктів. Це серйозне протистояння має багатомільярдні торговельні наслідки протягом не одного десятиріччя (с. 177). Дисертантці варто було б поміркувати над концептуальною стратегією вітчизняного законодавства щодо використання ГМО в сільському господарстві, розвинути ідею правового регулювання питань біобезпеки в процесі генно-інженерної діяльності, інституційного забезпечення контролю розробки, випробування, транспортування і використання ГМО. Така розвідка видається особливо актуальною на фоні пандемії коронавірусної хвороби, яка охопила світ з 2019 року.

У дисертації є й інші висновки, положення, твердження, ідеї авторки щодо яких можна висловлювати критичні зауваження, заперечення, наводити аргументи щодо їх достовірності обґрунтованості тощо.

У цілому, висловлені зауваження запрошують автора до наукової дискусії та подальших наукових розвідок, не применшуючи наукового та практичного значення дослідження, проведеного Ю. П. Боснюк, та не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Резюмуючи висловлені у цьому відгуку позитивні наукові доробки дисертантки, а також критичні зауваження щодо окремих положень, висновків і рекомендацій дисертації, можна стверджувати, що дисертаційна робота Ю. П. Боснюк є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому вирішені нові теоретичні і практичні завдання з питань правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до встановлених вимог, для її тексту характерний формально-логічний спосіб викладення матеріалу. Робота відрізняється смисловою завершеністю, цілісністю та єдністю структури і змісту.

Загальний висновок: дисертація Боснюк Юлії Павлівни «Правове регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України» є комплексною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні положення щодо розвитку правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України, які в сукупності вирішують наукові завдання в українській науці у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві. Дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 та 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року (із наступними змінами), а її автор – **Боснюк Юлія Павлівна** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
земельного та аграрного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
член-кореспондент НАПрН України

Володимир НОСІК

